

УДК 339.9 (470)

НАСЛІДКИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ

Боярчук А.І., Гудзь М.В.

Наданні концепції глобалізації у сучасній соціально-економічній теорії. Наведені позитивні і негативні наслідки впливу глобалізації на розвиток української економіки.

Постановка проблеми. Стратегічною метою економічної політики України на сучасному етапі є підтримка стабільних темпів економічного зростання держави. Як свідчить світовий досвід, оптимальним шляхом для досягнення швидкого економічного зростання є розвиток відкритої ринкової економіки. Однією з головних тенденцій відкритої ринкової економіки є глобалізація.

Аналіз досягнень та публікацій. Глобалізація як конкурент інтернаціоналізації все частіше привертає увагу різних дослідників. Питанню вивчення глобалізаційних процесів та різноманітних її моделей в сучасному світі присвятили увагу такі вчені, як У. Андерсон, Д. Белл, О. Білоус, У. Бек, Дж. Гелбрейт, П. Друкер, Б. Літера, Ю. Макогон, Дж. Сакс, Дж. Томпсон, Е. Тоффлер, Т. Фрідман, Е. Шилс та інші.

Мета дослідження. Дослідити розвиток глобалізації, який підкаже як ефективно використовувати увесь потенціал України в майбутньому з урахування світових тенденцій.

Викладання основного матеріалу дослідження. Термін «глобалізація» (англ. globalization, від лат. globus – куля, земна куля, глобус) означає процес всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції та уніфікації. Основними наслідками цього процесу є міжнародний поділ праці, міграція в масштабах усієї планети капіталу, людських та виробничих ресурсів, стандартизація законодавства, економічних та технічних процесів, а також зближення культур різних країн [1].

Поняття «глобалізація» стали вводити з 1996 р., і сигналом до цього послужила XXV сесія Всесвітнього економічного форуму в Давосі, де проводилася дискусія навколо теми «Глобалізація основних процесів на планеті». Після Давоського форуму термін «глобалізація» завдяки

зусиллям засобів масової інформації перестав виглядати екзотичним, а криза 1997-1999 рр., поставивши глобалізацію в центр дискусій про перспективи всієї цивілізації, зробив цей термін чи не найпопулярнішим.

Як зазначає І. Валлерстайн, «хоча сьогодні стало модним говорити про глобалізацію як про феномен, що відноситься до 70-х р. ХХ ст., по суті транснаціональні товарні ланцюжки добре відомі з тих часів, коли система лише зароджувалася, і набула глобального характеру ще в другій половині ХІХ ст. Зрозуміло, прогрес технологій відкрив можливості транспортування величезної кількості товарів на значні відстані, але я ризикну припустити, що структура і функціонування товарних ланцюжків не зазнали в ХХ ст. кардинальних змін, і такі навряд чи стануться навіть під впливом так званої інформаційної революції» [2, с. 82].

Під глобалізацією дослідник Р. Робертсон розуміє свого роду «стискування» світу і посилення взаємозалежності усіх його частин, що супроводжується усе більш поширеним усвідомленням цілісності, єдності світу [3, р. 8]. Таким чином, в концепції Р. Робертсона виділяється, з одного боку, об'єктивний процес розширення взаємодії між різними регіонами світу, а з іншого боку – відображення цього процесу у свідомості людей.

У. Бек осмислює глобалізацію як політизацію, де ступінь інтеграції світового суспільства стає основою переорієнтації і реорганізації політичного простору. Глобалізація має на увазі світове суспільство без світової держави і без світового уряду, де не існує жодної гегемоністської влади і жодного міжнародного режиму. У новій глобальній ситуації «ексклюзивна протиставленість один одному за зразком націй змінюється інклюзивною протиставленістю ніш, місць, «провінцій» світового суспільства» [4, с. 194-195].

У роботах М. Уотерса [5] глобалізація трактується як сукупність тенденцій, що ведуть до детериторіалізації соціального, обумовленої експансією символічних обмінів. Фундамент теорії глобалізації, згідно з М. Уотерсом, утворює концепція відношення між соціальною організацією і територіальністю.

У наукових пошуках 1990-х рр.. дослідники звертали увагу на розвиток тенденцій глобалізації, що зумовили й різноманітні парадигми розуміння цього явища. Серед них, на думку голландського дослідника Я. Пітерса, виділяються:

- «зіткнення цивілізацій» – це фрагментація світу неминуча через існуючі цивілізаційні відмінності, що кореняться в культурній (у першу чергу в расових і національних особливостях) диференціації;

- «макдональдизація» – це гомогенізація культур, здійснювана транснаціональними корпораціями, відбувається під прапором модернізації (вестернізації, європеїзації, американізації і т.д.);

- «гібридизація» – це спектр міжкультурних взаємодій, що приводять до взаємозбагачення і до виникнення культурних традицій [6, с. 15].

Проте розвиток глобалізації, поза сумнівом, ставить питання – чи адаптовані ресурси людства до цього процесу, чи досить підготовлені соціальні і економічні структури, культура і самі люди, і чи не будуть такі інтенсивні зміни для них травматичні?

Прискорення темпів глобалізації призвело до виникнення у світі опозиційного до неї політичного руху антиглобалізму. Антиглобалісти звинувачують глобалізацію в збільшенні соціальної нерівності, зниканні традиційного суспільного устрою (зокрема доморобництва) й деградації довкілля. Невдоволення глобалізацією характерне як у розвиткових, так і в економічно розвинених країнах. Перенесення виробництва з країн Заходу в Третій світ через дешевшу робочу силу призводить до ліквідації робочих місць і безробіття у світі Першому. Наприклад, на Середньому Заході США глобалізація виробництв і їхня оптимізація спричинила зниження конкурентоспроможності місцевих підприємств промисловості та сільського господарства, знижуючи цим якість життя їхніх працівників [1].

Значна частина дослідників пов'язує економічну глобалізацію з процесами інтеграції та інтернаціоналізації світового господарства. Ці процеси доповнюються уніфікацією законодавчих актів, що регулюють міжнародні економічні відносини, та формуванням відносно єдиного культурного процесу під впливом стандартизації освіти та взаємодії широких мас населення у міжнародних контактах. Основні риси, які характеризують глобалізацію світової економіки:

- поглиблення міжнародного поділу праці з його переходом від спільного к специфічному і єдиному;
- перевищення темпів росту міжнародного товарообігу над темпами росту обсягів світового виробництва;
- зростаюча лібералізація міжнародної торгівлі, виражена у відкритті національних ринків товарів і послуг шляхом поступового зняття торговельних обмежень і бар'єрів;
- випереджуюче зростання руху капіталу у відношенні до руху товарів;
- інформаційно-технологічний переворот в засобах телекомунікацій на базі електроніки, кібернетики, супутникових систем зв'язку;
- посилення впливу транснаціональних корпорацій;

- концентрація і централізація капіталу на підставі процесів злиття і поглинення компаній і банків;
- розвиток інтеграційних тенденцій на регіональному, субрегіональному і міжрегіональному рівнях;
- зростання ролі наднаціональних органів у світовій політиці та економіці [7].

В Україні є достатні умови для того, щоб активно інтегруватися в загальноцивілізаційні світові процеси. Сильною категорією є торгівля: показник відкритості для торгівлі вище середнього, а також високий відсоток торгових надходжень (експорт + імпорт) у ВВП (111%, тоді як середній показник в індексі становить 99%). Проте позитивний ефект від цих показників нівелює оцінка «нижче середнього» через тарифні і нетарифні бар'єри, зручності для міжнародної торгівлі і розрахункові обмеження. Третій рік поспіль Україна залишається на 44 місці у загальному рейтингу глобалізації світових економік з 60 країн світу. Показники, які покращилися – це: приріст прямих інвестицій (внутрішніх і зовнішніх, % ВВП) з 0,7% (при середньому показнику для індексу 3,6%) до 4,1% (при середньому показнику 4,5%); розвиток туризму (внутрішній і зовнішній, у розрахунку на 1000 осіб населення), з 202 (при середньому показнику 857) до 938 (при середньому показнику 1308). У той час як за прогнозами вчених в 2013 р. приріст глобального ВВП складе лише 4%. Дослідження індексу рівня глобалізації знову пророкує продовження процесів глобалізації – як у цьому році, так і надалі, аж до 2015 р. [8].

Пріоритетними напрямками розвитку економіки України в умовах глобалізації можна вважати:

- активізацію руху капіталу;
- інформаційно-технічну революцію;
- розвиток інтеграційних тенденцій;
- реструктуризацію економіки;
- системну ринкову трансформацію;
- сприяння руху факторів виробництва;
- формування відкритої економіки;
- інтеграцію підприємств до світових комунікаційних мереж;
- активізацію участі в роботі міжнародних організацій та інтеграційних угруповань [9].

Висновки. Характеризуючи різні концепції глобалізації можна зробити висновок, що найчастіше розглядається розвиток світової капіталістичної системи, її культурним і політичним процесам. З іншого боку, глобалізація визначається декількома різними чинниками: екологічними, культурними, економічними, політичними і суспільно-

цивільними. Які, в свою чергу, піддаються розшифровці і розумінню тільки з урахуванням їх взаємно залежностей.

Проведені дослідження показали, що вплив глобалізації на національну економіку України досить складний та суперечливий. Існують як позитивні, так і негативні сторони.

Забезпечення інвестиційної привабливості України для іноземних інвесторів за рахунок приєднання країни до загальноприйнятих у світі регулятивних норм також є однією із позитивних сторін, оскільки сучасному становищу держави не позаздриш. Іноземні інвестори не довіряють політичній та економічній нестабільності в країні і тому забирають свої капіталовкладення, а це негативно впливає на розвиток виробничої промисловості [9].

Позиція, яку зараз підтримує Україна може призвести до збільшення можливостей входження країни до великих міжнародних коопераційних проектів, що в перспективі можуть забезпечити істотне підвищення конкурентоспроможності та розширити можливості більш вільного доступу до зарубіжних ринків за рахунок зменшення тарифних і нетарифних перешкод.

Але для України стратегічно важливою метою має стати стимулювання структурних реформ усередині країни, спрямованих на забезпечення конкурентоспроможності у відкритому ринковому середовищі, що є стратегічно важливою метою [10].

Література

- 1.Глобалізація [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/Глобалізація>
- 2.Валлерстайн, И. Конец знакомого мира. Социология XXI века / И. Валлерстайн. – М : Логос, 2003. – 368 с.
- 3.Robertson, R. Globalization: Social theory and global culture / R. Robertson. – London: SAGE Publications., 1992.
- 4.Бек У. Что такое глобализация? (Ошибки глобализма – ответы на глобализацию) / Пер. снем. – М. : Прогресс-Традиция, 2001. – 304 с.
- 5.Waters, M. Globalization/M. Waters. – London: Routledge, 1995.
- 6.Денчев К. Феномен антиглобализма : учеб. пособ. для вузов / К. Денчев. – М. : Изд. дом ГУ ВШЭ, 2005. – 218 с.
- 7.Біленька Н. Пріоритети і напрямки розвитку економіки України в умовах глобалізації / Н. Біленька // Економіка України в умовах посилення глобалізаційних процесів: виклики і перспективи : матеріали міжнародної наукової студентсько-аспірантської конференції (Львів, 15-16.05.09). – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2009. – С. 15-16.

8.Украина заняла 44-ю позицию в рейтинге глобализации мировых экономик [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://korrespondent.net/business/economics/1311330-ukraina-zanyala-44-yu-poziciyu-v-rejtinge-globalizacii-mirovyh-ekonomik>

9.Малащук Д.Вплив інтеграційних зв'язків на конкурентоспроможність Української економіки / Д. Малащук // Формування ринкових відносин в Україні. – 2005. – № 3. – С. 32-38.

10.Чувардинський О. Зовнішня політика України в умовах Світової Економічної інтеграції й глобалізації / О. Чувардинський // Економіка та держава. – 2006. – № 2. – С. 36-39.

Abstract

Boiarchuk A.I., Gudz` M.V.

Consequences of globalization for the Ukrainian economy

Conceptions of globalization are presented in modern socio-economic theory. The positive and negative consequences of globalization are distinguished on development of the Ukrainian economy.